

Nemoci z povolání

Nemoci z povolání jsou onemocnění, jejichž definice je vymezena platnou legislativou. Nemoci z povolání jsou nemoci vznikající nepříznivým působením chemických, fyzikálních, biologických nebo jiných škodlivých vlivů a akutní otravy vznikající nepříznivým působením chemických látek na zdraví, pokud vznikly za podmínek uvedených v seznamu nemocí z povolání. Seznam nemocí z povolání tvoří přílohu nařízení vlády č. 290/1995 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Seznam je rozdělen na šest kapitol, které se dále člení na celkem 86 položek. Při poslední novelizaci seznamu nařízením vlády č. 506/2021 Sb. byla přidána položka II.11, která umožní uznat za nemoc z povolání chronická onemocnění bederní páteře způsobená těžkou fyzickou prací. Tato položka nabude účinnosti dne 1. ledna 2023.

Většina nemocí je multifaktoriální etiologie a práce a pracovní prostředí se na vzniku a průběhu nemoci jen spolupodílí. Podíl účinků mimopracovních vlivů nelze vždy dobře odlišit od působení vlivů pracovních. U některých profesních skupin se vyskytují onemocnění, která můžeme dávat do souvislosti s prací. Je-li vliv faktoru pracovního prostředí tak významný, že intervencí na pracovišti můžeme příznivě stav ovlivnit, hovoříme o nemocech souvisejících s prací. Světovou zdravotnickou organizací byla onemocnění spojená s prací definována jako nemoci, která se sice běžně vyskytují v populaci, avšak v některých povoláních je jejich prevalence významně zvýšená nad populační průměr, popř. jejich průběh a závažnost jsou nepříznivě ovlivněny prací. Hlavními nepříznivými vlivy práce jsou: 1) nevhodná, vynucená pracovní poloha a z toho rezultující přetěžování svalových skupin, pohybového aparátu, cévního řečiště, 2) látky znečišťující ovzduší, 3) psychická zátěž a 4) nepřiměřená fyzická zátěž.

Jestliže je určitá nemoc vyvolána definovaným faktorem pracovního prostředí, je uvedena v seznamu nemocí z povolání a vznikla za podmínek v seznamu uvedených, je označena jako nemoc z povolání. Ve vybraných případech je možno onemocnění, jež nedosahuje stupně pro uznání nemoci z povolání uznat jako ohrožení nemocí z povolání.

Nejčastějšími faktory, které vedou k nemocem z povolání jsou nadměrné jednostranné přetěžování, vibrace, prach s obsahem volného krystalického oxidu křemičitého a chemické i biologické faktory způsobující onemocnění kůže.

Podezření na možnou souvislost mezi onemocněním pracovníka a jeho profesí a pracovními podmínkami může vyslovit kterýkoliv lékař na základě odborných poznatků a klinických projevů nemoci vyšetřovaného.

Posouzení profesionality onemocnění, ohlášení nemoci z povolání (nebo ohrožení nemocí z povolání), dispenzarizaci postiženého pracovníka a návrh na bodové hodnocení bolestného a ztížení společenského uplatnění provádí odborné spádové pracoviště oddělení nebo kliniky nemocí z povolání nebo pracovního lékařství. Seznam středisek nemocí z povolání, která uznávají nemoci z povolání s jejich rajonizací je uveden ve vyhlášce č. 342/1997 Sb. v platném znění, kterou se také stanoví postup při uznávání nemocí z povolání. **Podmínky** vzniku onemocnění **ověřuje** orgán ochrany veřejného zdraví v jehož spádovém území je pracoviště postiženého pracovníka nebo Státní úřad pro jadernou bezpečnost (u onemocnění, která mají souvislost s prací s ionizujícím zářením nebo radioaktivními látkami) nebo zdravotnické zařízení posuzující zdravotní způsobilost osob, které vykonávaly práci v tropických nebo jinak zdravotně obtížných oblastech.

Za vznik profesionálního poškození odpovídá poslední zaměstnavatel, u kterého pracovník vykonával práci

za podmínek, které splňují kritéria uvedená v Seznamu nemocí z povolání. Každá organizace zaměstnávající alespoň jednoho pracovníka je pro případ své odpovědnosti za škodu při nemoci z povolání povinna být pojištěna u stanovené pojišťovny. **Odpovědnost zaměstnavatele** za vznik nemoci z povolání je zakotvena v Zákoníku práce. Organizace je povinna nahradit pracovníkovi škodu, i když dodržela povinnosti vyplývající z právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Legislativa pamatuje i na možné zproštění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu na zdraví, rozhodnutí však může učinit pouze soud. Rozsah odpovědnosti a zproštění se odpovědnosti za škodu při pracovních úrazech a nemocech z povolání upravují §§ 366-368 zák. 262/2006 Sb., Zákoníku práce, v platném znění. Ohlášení nemoci z povolání umožňuje postiženému pracovníkovi, aby u předmětného zaměstnavatele uplatňoval odpovídající **finanční náhrady**, které mu z nemoci z povolání vyplývají. Příslušná organizace je povinna poskytnout v rozsahu své odpovědnosti náhradu, která se týká újmy z tohoto onemocnění vyplývající. Náhrada se poskytuje za ztrátu na výdělků, za bolest a ztížení společenského uplatnění, za účelně vynaložené náklady spojené s léčením a za věcnou škodu, kterou pracovník utrpěl při plnění pracovních úkolů (§§ 369-374 zák. práce). Při úmrtí pracovníka následkem nemoci z povolání, zaměstnavatel poskytne náhradu za účelně vynaložené náklady v rozsahu své odpovědnosti (§§ 375-379 zák. práce).

Zájmem naší společnosti by měl být zdravý, spokojený člověk v práci. K tomu hlavně přispívá optimalizace pracovních podmínek s dostatečnou ochranou pracovníků. Jedním z ukazatelů tohoto pozitivního vývoje je nízký výskyt nemocí z povolání a především nemocí spojených s prací.

Přehled o počtu nemocí z povolání v ČR je dostupný na internetových stránkách Státního zdravotního ústavu - Registr nemocí z povolání.

Zpracovali: MUDr. Květa Švábová, CSc., MUDr. Beatrika Dlouhá, MUDr. Jindřiška Lebedová - Státní zdravotní ústav, Centrum pracovního lékařství, únor 2008

Aktualizoval doc. MUDr. Pavel Urban, CSc., 23. 5. 2022